

УДК 811.111'373.22

Г. В. Ткаченко

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru

РІДКОВЖИВАНІ ПІДГРУПИ ХРЕМАТОНІМІВ

***Анотація.** В статті розглядаються рідковживані підгрупи хрематонімів. Увагу приділено чотирьом окремим підгрупам: домонімам, емблеонімам, порейонімам і унікумонімам.*

***Ключові слова:** хрематонім, підгрупи хрематонімів.*

Стаття присвячена дослідженню рідковживаних підгруп хрематонімів, зокрема **домонімів, емблеонімів, порейонімів і унікумонімів**. Пильну увагу вчених було приділено антропонімній та топонімній лексиці, але спроб ретельного вивчення хрематонімів як власних назв унікальних предметів, зокрема англійських, майже не було. **Отже об'єктом** нашої розвідки є онімний простір англійської мови, **предметом** — англломовні хрематоніми. **Актуальність** даної роботи полягає в маловивченості феномену хрематонімії, можливості подальшого детального опрацювання та в утворенні нових підгруп. **Метою** нашої роботи є виокремлення рідковживаних власних назв в окремі підгрупи та їх систематизація.

Під хрематонімом розуміємо власну назву окремих унікальних предметів, витворів людини або природи [1, с. 30]. Відзначимо, що хрематоніми виконують певні функції. За своїм призначенням хрематоніми виконують чотири ролі: виокремлювальну, характеризуючу, ідентифікуючу та сигніфікативну. Власні назви унікальних предметів існують для того, щоб створювати фон для людини та її життя, виокремлюючи окремі деталі, відображаючи процес її мислення, захоплень, звичаїв та спостережень; зображують об'єктивну дійсність; розкривають внутрішній світ мовця, його творчу індивідуальність. З урахуванням основних принципів функціонального навантаження хрематонімної лексики можемо виділити чотири найменш уживані підгрупи хрематонімів і систематизувати їх наступним чином:

Домоніми (від лат. *domus* — дом, домівка) — власні назви предметів побуту, які оточують людину. Не кожна річ має можливість отримати власну назву, адже не всі предмети можуть бути цінними для людини або нагадувати про деякі приємні або неприємні моменти в її житті. До цієї підгрупи увійшли предмети хатнього устаткування, інтер'єру та побутової техніки: 1) **скіфоніми** (від грец. *scyphus* — чаша, кубок, келих) — власні назви чаш, кубків, ваз, глечиків тощо. До даної підгрупи відносимо всі предмети, які призначені для пиття, взагалі посудини, що утримують рідину всередині. Наприклад, склянка *the Luck of Edenhall* або чашка *the Regatta* чи *the Bacon Cups*; 2) **вазоніми** (від лат. *vasis* — домашнє начиння) — власні назви посуду або домашнього начиння, що призначене для підношення їжі до столу (тарілка, піала, миска тощо) і власне для реалізації процесу харчування (ложки, виделки тощо); власні назви приладдя інтер'єру, що розглядають та сприймають як ємкість (попільничка, підскленники, підставки тощо). Наприклад, тарілка *Neptune Centrepiece* або попільничка *Don't Ashtray*; 3) **вестиментоніми** (від лат. *vestimentum* — одяг, плаття) — власні назви предметів одягу, що людина застосовує з метою прикрити своє тіло та захистити від холоду; власні назви предметів одягу для тварин. Наприклад, сорочка *the Eaton Diamand* або капелюх *the Cap of Estate*; 4) **інтер'єроніми** (від лат. *interieur* — ближчий до середини) — власні назви кімнатних предметів, що знаходяться всередині якогось приміщення (ліжка, панно, стільці тощо). Наприклад, перша лавка міністрів, поруч з королівським кріслом *the Treasure Bench*, ліжка *Bed № 1* та *Bed № 2*, крісло *the Rising Sun*; 5) **вестоніми** (від лат. *vestis* — ковдра, покривало, шкура) — власні назви комплектів постільної білизни, покривал, килимів тощо. Наприклад, ковдра *Abraham* або килим *the Flying Carpet*; 6) **вектоніми** (від лат. *vectus* — побут) — власні назви предметів побуту на кшталт канцелярських предметів, наручних годинників тощо. Наприклад, швидкопишуче перо *Quick-Quotes Quill* із книги про Г. Поттера або *Montblanc Meisterstuck Solitaire Royal, Conway Stewart Westminster Teal Pen, Mystery Masterpiece*, годинник *Antique*; 7) **електроніми** (від лат. *electronica* — електроніка) — власні назви електронної техніки: комп'ютерів, флешок, телефонів. Наприклад, перший та єдиний комп'ютер, який переміг людину в грі в шахи *Deep Blue*.

Вельми цікавою підгрупою можемо доречно вважати і **емблемоніми** (від. середньолат. *emblema* — різьба; живопис; символ), що по-

значають власні назви предметів матеріальної культури та слугують нібито геральдичним символом, знаком, які розкривають сутність предмету або те, що автор хоче донести до адресата. До цієї групи хремотонімів відносимо: 1) **фалероніми** (від лат. *phalera* — жерсть, якою нагороджувалися найбільш хоробрі легіонери) — власні назви будь-якого металевого знака (ордена, медалі, відзнаки), частіше круглої форми та з різьбою на ньому. Хремотоніми цієї підгрупи відтворюють історично значущі події в житті людини, всього людства, реєструють важливі заслуги. Також до цієї групи відносимо значущі нагороди, якими заохочують голови держави — інсигнії. Так, наприклад, медалю *the British War Medal* нагороджували, щоб відзначити особовий внесок людини за участь у військових діях та за службу у сухопутних військах. Додамо ще деякі приклади цієї підгрупи: медаль *Conspicuous Gallantry Medal*, орден *Distinguished Service Order*, кубок *the Cheltenham Gold Cup, F. A. Cup*; 2) **преміоніми** (від лат. *praemium* — нагорода, відзнака, знак) — власні назви премій та інших аналогічних відзнак, що слугують для того, щоб заохотити та віддячити людині за її внесок у суспільну життєдіяльність, відзначити її успіхи, набуті у процесі наукових досягнень, у літературі, у мистецтві взагалі. Наприклад, кінонагорода *the Academy Awards, Britannia Cup*; 3) **політоніми** (від лат. *politica* — політика) — власні назви окремих символів держави, прапорів, гербів, емблем тощо. Хремотоніми цієї підгрупи реєструють предмети атрибутів влади, її могутність та символізують наприклад, у Великій Британії королівську гідність та суверенність. Взагалі предмети, які позначають державну символіку, можемо трактувати як сакралії, наприклад, прапор Англії *the Old Glory*, прапор торговельного флоту *Blood and Guts*, прапор Шотландії *St. Andrew's Cross*, емблема *the British Lion*.

Власні назви засобів пересування — розмаїття хремотонімної лексики, яка дозволяє дослідити тенденції мотивації найменування різних типів та видів засобів пересування. Власні назви усіх засобів пересування: наземних, наводних, підводних, підземних тощо трактуємо як **порейоніми**. На нашу думку, кожен із видів транспортних засобів є продуктом матеріальної культури, тобто створений людиною або за допомогою людини. Саме цей факт дозволяє нам віднести порейоніми до складу хремотонімів і встановити власні терміни на позначення власних назв окремого виду транспортного засобу: 1) **аеро-**

німи (від лат. *aer* — повітря) — найменування літальних апаратів, на кшталт літаків, гелікоптерів, повітряних куль тощо. Наприклад, літак *Air Force One* або *the Spirit of Louis*; 2) **космоніми** (від лат. *cosmos* — космос) — власні назви космічних апаратів, наприклад, космічний апарат *Viking Spacecraft*, *Advanced Mars*, *Advanced Venera*, *Sidewinder*, *Sparrow*; 3) **мілітоніми** (від лат. *militia* — війна) — власні назви військової техніки, бойових машин, на кшталт танків, бронетранспортерів тощо. Наприклад, танк *Little Willie*, *Mark I*, *Mark A 259 Ceaser*, *Cromwell IV*, *Vauxhall*; 4) **мовероніми** (від лат. *movere* — рухатись, рух) — власні назви автомобілів, наприклад, автомобілі *Lincoln Sunshine Special*, *Lincoln Cosmopolitan*, *Cardillac Fleetwood*, *Cardillac Presidential Limousine*; 5) **навіоніми** (від лат. *navis* — корабель) — власні назви кораблів, шхун, підводних човнів, есмінців тощо. Вельми цікавим чинником є використання імен адміралів (*Benlow*, *Nelson*, *John L. Hall*), монархів (*Queen Elisabeth*), мореплавців (*Flabisher*), політичних діячів (*Stuart*, *George Washington*, *Dwight D. Eisenhower*), поетів (*Milton*, *Shakespeare*), назв штатів (*Alabama*, *Alaska*, *Ohio*), колоній (*Malaya*) та загальних іменників і прикметників (*Freedom*, *Invincible*) для найменування кораблів. Наприклад, кораблі *Victory*, *Theodor Roosevelt*, *Abraham Lincoln*, *Defender*; 6) **трагероніми** (від лат. *tragere* — тягти, тяга) — власні назви залізничних потягів та потягів метро. Індивідуальні найменування залізничних засобів пересування є також вельми усталеною традицією. наприклад, потяг *Speedy* та експреси *White Rose*, *Master Cutler*, *Welsh Dragon* та *Avoced*; 7) **фунікулоніми** (від лат. *funiculus* — тонкий канат, мотузка) — власні назви фунікулерів і канатних доріг, наприклад, *Beautiful Valley*.

За твердженням М. М. Торчинського, **унікумоніми** — «неповторний, єдиний у своєму роді предмет (від лат. *unicum* — єдине, виняткове)» — охоплюють такі групи: скіфоніми, вазоніми, вестиментоніми, вестоніми, інтер'єроніми, артилеріоніми, сонороніми, органоніми [2, с. 194–195]. За результатами вивчення онімного простору англійської мови ми дійшли таких висновків: по-перше, кількість груп та підгруп значно більша, по-друге, це дає змогу створити їх більш детальну градацію унікумонімів і досліджений матеріал класифікувати таким чином: **унікумоніми** — власні назви унікальних, одиничних предметів, до яких відносимо: 1) **сонороніми** (від лат. *sonor* — дзвін, звук) — назви дзвонів, так дзвін *Big Ben* помилково вважають назвою

годинника, а не дзвона. До соноронімів також відносимо такі власні назви дзвонів: *Lilac Jasper, Amsterdam, Pansy, Jasmine*; 2) **органоніми** (від грец. *organum* — знаряддя, інструмент, музичний інструмент) — назви будь-яких музичних інструментів, музичних пристроїв та їх складників, наприклад, *Sea Dragon, Apollo Lyre, the Brian May Signature Guitar*; 3) **орнаментоніми** (від лат. *ornamentum* — відзнаки, нагороди, орнамент) — власні назви дорогоцінних орнаментів, прикрас і оздоб. Наприклад, таріль із колекції, в центрі якого орнамент, що отримав назву *Arabeska*, або інший орнамент *Queen's Ivory Rod*; 4) **акціоніми** (від лат. *action* — гра) — власні назви іграшок, ляльок тощо. Вважаємо за доцільне підкреслити, що брендові назви (*Barbie, Ken*) не розглядаємо як розряд власних назв. Натомість, наприклад, відомим експонатом у Музеї Дитинства в Лондоні є славнозвісна лялька *the Old Pretender*. Як вважається, ця лялька належала сину короля Джеймса II, яка потім була подарована прислузі; 5) **інвентіоніми** (від лат. *inventio* — знаходити) — власні назви археологічних знахідок, більшість з яких знаходяться в музеях та приватному володінні. Так, до цієї підгрупи відносимо, наприклад черепи, *the Bruce, the Max, the Maya*; 6) **релігійоніми** (від лат. *religio* — релігія) — власні назви релігійних предметів, Знарядь Страстей, на кшталт хрест *the True Cross*, уламки якого можна спостерігати в різних частинах світу, в стародавніх церквах та монастирях. Також до релігійонімів відносимо *the Shroud of Turin, the Tree of Knowledge, the Holy Crown of Jesus Christ*

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можемо підкреслити, що в окрему підгрупу хрематонімів — домонімів — власних назв предметів побуту увійшли: вазоніми, вектоніми, вестиментоніми, вестоніми, електроніми, інтер'єроніми і скіфоніми. Прикладами хрематонімів тут слугують власні назви речей, що позначають предмети соціального життя людини, мета яких задовольняти насущні бажання людини і реалізовувати її духовні та фізичні потреби. Такими потребами для людини вважаємо їжу, одягу, побут, тобто найголовніше для її комфортного існування. Підгрупа хрематонімів — емблемоніми — власні назви рельєфів і малюнків, на яких зображені умовні ідеї, охоплює: преміоніми, політоніми і фалероніми. Специфічність та цікавість даної підгрупи хрематонімів зумовлена широким спектром історичних фактів. Власні назви вищезгаданих предметів відображають цінності, притаманні окремій групі людей (наприклад, в кіноіндустрії), колек-

тиву та певному етносу взагалі. До підгрупи хрематонімів — порейонімів — власних назв окремих видів транспорту увійшли: аероніми, космоніми, мілітоніми, мовероніми, навіоніми, трагероніми і фунікулоніми. На нашу думку, головним чинником найменування різних видів транспортних засобів є бажання відобразити історію та досвід за допомогою хрематонімів і зберегти ці власні назви у культурі нації. До підгрупи хрематонімів — унікумонімів — власних назв, єдиних в своєму роді та виді, унікальних предметів увійшли: актіоніми, інвентіоніми, орнаментоніми, органоніми, релігійоніми та сонороніми. Власне унікальних предметів існує велика кількість, однак не всі з них спроможні мати власні назви. Саме цей чинник робить градацію відкритою, яка згодом може розширитися за допомогою нових прикладів, які раніше не були наведені. **Подальшими перспективами** нашої розвідки ми визначаємо аналіз і систематизацію нових хрематонімів та розширення їх класифікації.

Список використаної літератури

1. Ткаченко Г. В. Англomовні хрематоніми як лінгвокогнітивні феномени картини світу: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.04 – германські мови / Г. В. Ткаченко. – Одеса, 2012. – 236 с.
2. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький: Авіст, 2008. – 548 с.

Ткаченко А. В.

кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры иностранных языков естественных факультетов
Одесского национального университета им. И. И. Мечникова
e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru

РЕДКОИСПОЛЬЗУЕМЫЕ ПОДГРУППЫ ХРЕМАТОНИМОВ

Резюме

Статья посвящена изучению редкоиспользуемых подгрупп хрематонимов. Внимание уделено четырем отдельным подгруппам: домонимам, эмблеонимам, порейонимам и унікумонимам.

Ключевые слова: хрематоним, подгруппы хрематонимов.

Tkachenko A.

Ph.D., Associate Professor

Department of Foreign Languages of the Science Faculties

Odessa I. I. Mechnikov national university

e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru

RARELY USED SUBGROUPS OF CHREMATONYMS

Abstract

*The article deals with the problem concerning the study of the proper name of the unique things — chrematonyms. Proper names of unique objects exist to perform a background for a man and his life, picking out definite features, reflecting his process of thinking; to show the objective reality; to open up the speaker's inner world, his creative personality. The **purpose** of the article is the analysis of the existing rarely used English chrematonyms and their systematization into groups and subgroups. The **object** is the onimic area of the English language. The **subject** is rarely used English chrematonyms. The descriptive **method** and the **method** of systematization are used in the work are used in the work. **Summing up**, the detailed analysis of rarely used chrematonyms was made and new groups were created, denoting the names of house equipment, the names of unique single objects, the names of vehicles, the names of symbolic objects. **The practical value** of the work is considered in new basically established ways of chrematonim problem studies. **As a result** of the investigation, different rarely used groups of chrematonyms were studied and the classification of these groups was created.*

Key words: *chrematonym, subgroups of chrematonyms.*

Надійшла до редакції 23.09.2016